**Резюме на публикациите на български език**
**за участие в конкурса на ИИНЧ-БАН за академична длъжност „доцент“**
**по професионално направление**
**3.1. Социология, антропология и науки за културата**

Изготвен от гл. ас. д-р Любомир Ивов Стойчев

## I. Хабилитационен монографичен труд

Томова, И., **Стойчев, Л.**, & Иванов, М. (2020). Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България. Том V. Демографски дисбаланси и социални неравенства между големите етнически групи в България. Издателство на БАН “Проф. Марин Дринов.” ISBN:978-954-322-967-3 https://zenodo.org/doi/10.5281/zenodo.10518041

***Резюме:*** *Колективната монография предлага цялостна и независима оценка на реакциите на държавата спрямо демографската криза, със специален акцент върху социалните неравенства и дисбаланси сред основните етнически групи – българи, роми и турци/мюсюлмани. Критично са анализирани повече от 150 национални мерки, политики и стратегически документи, като се изследват тяхната ефективност и ограничения.*

*Текстът залага на широк набор от статистически данни – като EU-SILC (Европейски изследвания на доходите и условията на живот) – за да проследи тенденциите след 1990 г. в заетостта, доходите, бедността, образованието, здравеопазването, жилищните условия и социалното включване на уязвимите. Анализите показват, че през първите 20 години на настоящия век неравенствата (социални, образователни и пр.) в страната не само се запазват, но и често се задълбочават.*

*Внимание е отделено на социалните дистанции спрямо ромите и нарастващите негативни нагласи към имигрантите, като резултатите са анализирани по пол, възраст, образование и поколенчески различия. Изследвани са също социално-икономическите и демографски характеристики на мюсюлманските общности в България, тяхната самоидентификация, религиозност, миграционни нагласи и обществени възприятия, на базата на национални изследвания от 2011 и 2016 г.*

*В колективната монография Л. Стойчев разглежда и анализира някои от ключовите измерения на социалните неравенства и демографските дисбаланси в България. За анализите са използвани надеждни методологии за количествени/емпирични данни. Фокусът е върху жилищната ситуация, обществените нагласи и препоръките за политики.*

*В глава 5 (с. 109–137), посветена на жилищната ситуация и жилищните нужди на уязвимите етнически и религиозни общности, Л. Стойчев залага на ясна изследователска методология и съпоставителен подход. Представени са данни за това, че проблемите, свързани с жилищните условия не могат да бъдат решавани самостоятелно: всяка жилищна политика, за да е успешна следва да бъде съпътствана от мерки за социална защита, намаляване на подоходното неравенство и борба с бедността. Инициативи в местен контекст показват, че подобрения в жилищните условия са неустойчиви, ако не вървят паралелно със заетост за възрастните и образование за децата. Жилищната политика придобива много повече смисъл само като част от интегриран социален и икономически пакет.*

*В глава 8 (с. 182–212) Л. Стойчев изследва нагласите на българите спрямо ромите въз основа на национално представително извадково проучване. В анализа попадат образованието, пола и наличието/липсата на собствени деца, както и други ключови социално-демографски фактори, които формират отношението към представителите на ромския етнос. Отделни групи като жените-майки, демонстрират по-голяма толерантност и склонност към съвместно обучение на децата. Като цяло обаче, общата картина показва, че етническите българите продължават да се дистанцират и трудно приемат ромите в социалния и личния си живот.*

*В глава 9 са анализирани нагласите към имигрантите в България. Резултатите показват рязко засилване на негативните стереотипи и нарастващо отхвърляне. Стойчев обаче подчертава една българска специфика: в София няма домирани етнически имигрантски квартали, характерни за западно-европейските столици. Например арабските имигранти предпочитат да живеят относително диспергирано и поддържат връзки предимно чрез работните си места или общностни организации.*

*В текста Ил. Томова и Л. Стойчев предлагат и конкретни препоръки за мерки и политики, насочени към намаляване на демографските дисбаланси и насърчаване на социалното включване, като подчертава необходимостта от интегриран и устойчив подход – гл. 11 (с. 305–344). Препоръките са йерархично подредени – първо образованието, след това достъпът до здравеопазване, мерките за намаляване на бедността и социалното изключване и подобряването на жилищните условия. Така се подчертава позицията, че жилищната политика, макар и фундаментална по характер, трябва да бъде част от по-широка рамка за социално включване.*

## II. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

**Stoytchev, L.** (2023). Social-demographic dimensions of Bulgaria's NEETs: Poverty and ethnicity in focus. Papers of BAS. Humanities & Social Sciences, 10, 2, 207–216. Prof Marin Drinov Publishing House of the Bulgarian Academy of Sciences ISSN: 2367-6248 (Print)
https://doi.org/10.5281/zenodo.14101610

***Резюме:*** *Настоящото изследване разглежда социално-демографските измерения на младежите в България, които са извън образование, заетост или обучение (NEET), с акцент върху бедността и етническата принадлежност, особено сред ромската общност. Целта е да се изследва как и до каква степен бедността влияе върху положението на неучещите и неработещите, като се обръща специално внимание на различията между ромските и неромските младежи. Данните са обработени с претеглени проценти, пряка стандартизация и тетрахорични корелации за оценка на връзките между значими социално-демографските характеристики и статута NEET. Резултатите показват, че ромските младежи на възраст 15–29 години са непропорционално представени в групата NEET, със степен на участие от 53.6% спрямо 19.3% за общото население. След директна стандартизация по бедност, делът на ромските NEET намалява до 36.2%, но остава значително по-висок от националната средна стойност. Това подчертава, че бедността, макар и ключов фактор, не обяснява напълно високите нива на NEET сред ромите, което предполага наличието и на други структурни бариери. Изследването показва, че за намаляване на NEET сред уязвимите етнически групи са необходими цялостни политики, които комбинират мерки за намаляване на бедността с други социални интервенции. В допълнение се изтъкват икономическите загуби от изключването на младежите от пазара на труда, което подчертава значението на интегрирани политически мерки.*

**Stoytchev , L.** (2022). Attitudes and Distances of the Ethnic Bulgarians of Reproductive Age towards Mixed Marriages with Bulgarian Nationals of Turkish Descent. Nasselenie Review, 40(1), 95–114. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.10696851

**Резюме:** *Статията представя резултати от представително социологическо проучване на лицата във фертилна възраст в Република България. Фокусът е върху нагласите и дистанциите на етническите българи спрямо българските граждани от турски произход. Реализиран е общ преглед на петнайсет нагласи спрямо българските турци и задълбочен анализ по възрасти на нагласите спрямо смесените бракове между българи и турци. Анализът и интерпретацията включват важни в интеграционен план характеристики на етническите българи като образованието, пола, местоживеенето и др. Резултатите показват, че сред българската общност доминират негативните нагласи по отношение на смесените бракове, но сред различните групи нагласите са нюансирани и неоднозначни.*

**Stoytchev, L.** (2016). Income Inequality, Youth Unemployment and the Expansion of Bulgaria's Higher Education in the New Millennium. Papers of BAS. Humanities and Social Sciences, 3(2), 97–109. https://doi.org/10.5281/zenodo.10043593

***Резюме:*** *Изследването анализира и интерпретира влиянието на неравенствата в доходите и младежката безработица върху разширяването на висшето образование в България. Изчислени и дискутирани са бивариантни и мултивариантни линейни регресионни модели. Представени са количествени доказателства за връзка между неравенството в доходите и нарастващия процент завършили висше образование. Перспективата на младежката безработица спрямо висшето образование също е моделирана и разгледана както като контекст, така и като предиктор. Анализите на данните потвърждават теоретичното предположение, че нарастващото неравенство в доходите в обществото може да доведе до увеличаване на броя на завършилите висше образование, особено сред групата на 25–64-годишните. Младежката безработица се явява важен контекстуален фактор във взаимоотношението между неравенството в доходите и висшето образование.*

Tomova, I., & **Stoytchev, L.** (2013). Roma Representations in the District of Razgrad. Nasselenie Review, 5–6, 175–186. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.14101105

***Резюме:*** *Статията представя и коментира резултатите от извадково пилотно изследване на репрезентациите за ромите в Разградска област, реализирано в края на 2012 година. Резултатите показват, че през последните години етническите отношения в областта се нормализират и успокояват. Намалял е делът на тези, които проблематизират относителния дял на малцинствата в България, в сравнение с началото на 90-те години. Проведеното изследване отчита начални стъпки на преход от традиционни към модерни форми на расизъм.*

Tomova , I., **Stoytchev, L.**, & Cherkezova, S. (2013). Introductory Comparative Analysis of the Main Results of the Opinion Survey Realised in Bulgaria, Italy and Slovenia. In S. Devetak (Ed.), Tackling Stereotypes and Prejudices between Roma and Non-Roma in the EU Member States: Bulgaria, Italy, Romania and Slovenia (pp. 177–188). ISCOMET Institute for Ethnic and Regional Studies. COBISS.SI-ID 75507969, COBISS.BG-ID 1287903204. https://iscomet.org/wp-content/uploads/Redupre-Publication.pdf

***Резюме:*** *Текстът представя сравнителен за стереотипите, предразсъдъците и социалната дистанция към ромското население в избрани области на България, Италия и Словения. Регистрирани са отчетливи национални различия: българските респонденти демонстрират най-голяма амбивалентност, като съчетават едновременно най-положителни и най-открито отрицателни оценки към ромите. За разлика от тях, изследваните лица в Италия и Словения по-рядко изразяват явни негативни нагласи, което свидетелства за преход от традиционни към по-скрити, латентни форми на расизъм. Отрицателни стереотипи – като възприемането на ромите като „неспазващи закона“ – остават широко разпространени и в трите страни. Мнозинството от неромските респонденти във всички три държави отхвърлят близки взаимоотношения с роми, включително встъпване в брак с член на ромската общност. Анализът заключава, че докато откритият расизъм е особено видим в България, латентният расизъм е широко разпространен навсякъде и подхранва скрита съпротива срещу политиките за интеграция на ромите.*

Томова , И., & **Стойчев, Л.** (2013). Репрезентации за ромите в Разградска област. Население, 3–4, 206–217. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.14100748

***Резюме:*** *Статията представя и анализира резултатите от пилотно изследване на обществените нагласи към ромите в област Разград, проведено в края на 2012 г. Резултатите показват положителни тенденции при етническите отношения в региона през последните години – нормализация и спад на напрежението. В сравнение с годините непосредствено след политическите промени към демократизация, по-малък процент от респондентите вече считат дела на малцинствата в България за обществен проблем. В същото време изследването открива първи признаци на преход от конвенционални проявления на расизъм към по-съвременни, като например латентния расизъм.*

**Stoytchev, L.** (2012). Movement of Prices, Unemployment Rate and the Roma Content in the Dailies, August 2010 – February 2011. Nasselenie Review, 3-4, 128-140. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.14099716

***Резюме:*** *Статията анализира въздействието на два макроикономически процеса върху обема на съдържанието, свързано с ромите, в шест български всекидневника. Използвайки макроикономически индикатори на „Евростат“ и данни от медийно наблюдение, предоставени от независима неправителствена организация, анализът тества статистически връзките между честотата на публикациите за роми и движенията на цените – по-специално на хранителни и безалкохолни продукти, както и на дизелово гориво и бензина – и нивото на безработица. Резултатите показват, че общото движение на цените не е в значима корелация с обема на публикациите за роми. За разлика от това, нивата на безработица, както и промените в цените на дизела и хранителните продукти демонстрират силна и статистически значима връзка с обема на съдържание, свързано с ромите.*

**Стойчев , Л.** (2011). Динамика на цените, равнище на безработица и ромско съдържание във всекидневниците: август 2010 – февруари 2011. Население, 3-4, 175-189. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.14099191

***Резюме:*** *Изследването анализира взаимодействието между над-индивидуални икономически процеси и съдържанието, което българските всекидневници публикуват. Проучването разглежда как динамиката на цените на основни стоки и равнището на безработица влияят върху броя на публикациите, които обсъждат ромска проблематика. С помощта на корелационни анализи (Пирсън) и теста на Бокс-Пиърс са установени статистически зависимости. Ключов аспект на анализа е разграничението между медиите с либерална и националистическа редакционна политика. Резултатите показват силна връзка между цените на хранителните продукти, неалкохолните напитки и дизеловото гориво и обема на ромското съдържание в мейнстрийм медиите. Тази зависимост е най-силно изразена при цената на дизела, която обяснява приблизително 76% от промените в активността на медиите. Обратно на това, в наблюдавания националистически вестник, обемът на ромско съдържание не корелира статистически с тези икономически променливи. Анализте показват, че докато либералните медии са чувствителни към икономическите процеси, които пряко засягат ежедневието на читателите им, националистическите се ръководят от идеологически принципи, които са слабо повлияни от икономическите флуктуации.*

**Стойчев , Л.** (2009). Невръстните роми и българи в корекционните учебни заведения. Население. 27(3–4), 134–151. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.14130566

***Резюме:*** *Статията изследва прояви на делинквентност и девиантно поведение сред правонарушители в България, ненавършили 18 години, със специален акцент върху етническите различия. Чрез профилиране се сравняват правонарушители от български и ромски етнически произход, по дванадесет социално-демографски характеристики. Приложен е статистически анализ за установяване на значими различия между двете групи. Резултатите показват, че приликите превъзхождат различията, което предполага, че и двете групи споделят сходни уязвимости, когато се отнася до наказателното преследване и социално-демографските характеристики на подрастващите правонарушители. Особено внимание е отделено на възрастта, образователното равнище, семейната среда, употребата на психоактивни вещества, продължителността на институционалния престой и предишната институционализация.*

## III. Студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация

**Stoytchev, L.** & Tomova, I. (2024) What's behind the Attitudes of the Ethnic Bulgarians in Reproductive Age towards Interethnic Marriages with Members of Bulgaria's Turkish Community?. Journal of Ethnic and Cultural Studies. 169-191. E-ISSN: 2149-1291 http://dx.doi.org/10.29333/ejecs/1902 (Scopus, Q1)

***Резюме:*** *Изследването разглежда факторите, които определят нагласите на етническите българи към междуетнически бракове с представители на турската етническа общност в България. Направен е статистически анализ за установяване на ролята на социално-демографските характеристики при формирането на тези нагласи. Дискутирани са редица фактори, като основен акцент пада върху статистически значимите: образователно равнище на респондентите, тип населено място, в което живеят, семейното им положение и доходите им. По-високите образователни степени не предполагат по-толерантно отношение към междуетническите бракове, което е специфично за страната. Типът населено място и семейният статус се открояват като важни и статистически значими фактори по отношение на нагласите за смесени бракове. Доходите също оказват влияние, като домакинствата с по-добро материално положение демонстрират по-високи нива на одобрение на смесени бракове. Тези и други резултати допринасят за по-доброто разбиране на междуетническите нагласи и предоставят ценни насоки за политици и заинтересовани страни, работещи за укрепване на социалната кохезия и включване.*

## IV. Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

Стойчев, Л. (2025). Обратно у дома: социално-демографски профили на завърналите се краткосрочни емигранти. В: П. Найденова & Г. Михова (Ред.), Естествен прираст и миграция на населението в България (с. 170–198). Център за демографски изследвания и обучение, Издателство "Славена". ISBN: 978-619-190-277-4 https://doi.org/10.5281/zenodo.15374930

***Резюме:*** *Настоящото изследване разглежда демографския и социално-икономическия профил на завръщащите се в България емигранти през призмата на тяхната реинтеграция и социално включване. Резултатите показват, че повечето завръщащи се са в трудоспособна възраст, със средна възраст по-ниска от националната. Трудовата миграция е водещата причина за емиграция сред завърналите се, като мъжете се завръщат по-често от жените, което отразява специфичен за половете миграционен модел. Образователният профил показва, че значителен дял имат средно образование, докато делът на висшистите сред завърналите се е по-нисък от националната средна стойност за младите хора. Данните за заетостта сочат, че макар повечето от завърналите се да работят, немалка част са изправени пред безработица или икономическа неактивност. Етническите различия също са отчетливи: завърналите се роми и турци се характеризират с по-млада възрастова структура и по-ниско образователно равнище в сравнение с етническите българи. Териториално, завърналите се са концентрирани основно в градските райони, като се наблюдават съществени регионални различия. Тези резултати подчертават сложните предизвикателства пред реинтеграцията на завръщащите се емигранти и потенциалното им въздействие върху пазара на труда и демографската структура на България.*

Томова, И., & Стойчев, Л. (2023). Неравенства на разполагаемите доходи в България (2012-2020). Население, 41(3), 403–422. ISSN: 2367-9174 https://doi.org/10.5281/zenodo.10131355

***Резюме:*** *В настоящата статия са изследвани подоходните неравенства в Република България. Отделено е специално внимание на периода 2013-2021 г., когато страната регистрира най-високите в Европейския съюз неравенства на разполагаемите доходи. Проучени са генезиса и динамиката на икономическите неравенства в посткомунистическия период и са идентифицирани основни фактори, допринасящи за нарастването на тези неравенства през периода 2007-2020 г. Също така, са сравнявнени подоходните неравенства в България с тези в други европейски страни, използвайки статистически данни от Евростат за периода 2000-2020 г. Статията включва и анализ на резултати на Лабораторията за световните неравенства, която изследва подоходните неравенства в Европа от 1980 до 2017 г. С конкретен фокус върху различните социални страти – бедните, средна класа и богатите, представяме анализ на динамиката на подоходните неравенства в България, като включваме и данни на Евростат до 2021 година.*

Stoytchev, L. (2023). Attitudes towards immigrants among the Bulgarians of reproductive age: national survey results. Nasselenie Review, 41(3), 485–513. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.10160184

***Резюме:*** *Статията представя резултати от национално представително социологическо проучване на лицата във фертилна възраст в Република България. Фокусът е върху различни аспекти на нагласите на българското общество спрямо имигрантите. Разглежда и нагласите за включващото обучение на деца на имигранти. Анализът и интерпретацията на резултатите включват важни в интеграционен план характеристики на населението в репродуктивна възраст като пола, възрастта, образованието, семейни характеристики, местоживеенето, работата и доходите. Резултатите показват, че мнозинството хора в българското общество имат по-скоро позитивни нагласи по отношение на имигрантите и включващото образование на децата им, но сред населението се открояват и отделни групи, сред които доминират негативните нагласи.*

Стойчев, Л. (2021). Нагласи и дистанции на етническите българи във фертилна възраст спрямо смесените бракове с български граждани от турски произход. Население, 39(1), 103–122. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.10696754

***Резюме:*** *Статията представя резултати от представително социологическо проучване на лицата във фертилна възраст в Република България. Фокусът е върху нагласите и дистанциите на етническите българи спрямо българските граждани от турски произход. Реализиран е общ преглед на петнайсет нагласи спрямо българските турци и задълбочен анализ по възрасти на нагласите спрямо смесените бракове между българи и турци. Анализът и интерпретацията включват важни в интеграционен план характеристики на етническите българи като образованието, пола, местоживеенето и др. Резултатите показват, че сред българската общност доминират негативните нагласи по отношение на смесените бракове, но сред различните групи нагласите са нюансирани и неоднозначни.*

Томова, И., Стойчев, Л., Черкезова, С., & Николова, С. (2016). Оценка на актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030) от гледна точка на намаляване на различията, свързани с етничността. Население, 1, 143–165. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.14071528

***Резюме:*** *Със средствата на аналитичното консултиране внимателно са дискутирани мерки и политики, които се отнасят до етничността в Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на населението (2012–2030 г.) и нейния План за действие и мониторинг за 2015 година. Специално внимание е посветено на въпроси, свързани със здравеопазването и човешкия капитал. Основните проблеми на здравната политика и медицински практики, свързани с раждаемостта, смъртността (детската/майчината), заразните болести и заболеваемостта са внимателно разгледани. Освен това са представени и анализирани недостатъци на образователната система по отношение на ромските деца. Предложени са препоръки, които предоставят конкретни решения на актуални проблеми.*

9.6 Томова , И., & Стойчев, Л. (2013). Влиянието на социалния пол върху жизнените избори при ромите. Население, 3–4, 181–205. ISSN 0205-0617 https://doi.org/10.5281/zenodo.14059194

***Резюме:*** *Статията представя резултатите от качествено изследване за влиянието на социалния пол сред ромската общност. Основно са разгледани въпросите, свързани с мястото на ромската жена в семейството и общността, традиционните практики по отношение на нея и социалния й статус и възможностите, които стоят пред нея. Изследвани са и възможностите, чрез които тя може да подобри жизнените си избори. Изследването разглежда практиките, статуса и възможностите чрез представители на 4 типа групи, които са в различна степен икономически, социално, културно и прочие интегрирани в българското общество.*

## V. Публикувана глава от колективна монография

И. Томова, & Стойчев, Л. (2022). Глава 1. Образование. В И. Томова, & Стойчев, Л., Тематичен доклад за положението на ромите: Основни показатели за социално приобщаване и основни права в България (с. 17–28). НСИ. ISBN: 978-619-155-031-9 https://doi.org/10.5281/zenodo.10037161

***Абстракт:*** *Текстът разглежда неравенствата в достъпа и участието в образованието сред ромските деца в България, позовавайки се на статистически данни. Резултатите разкриват дълбоки неравенства на всички етапи от образователния път. Само 27.7% от ромските деца на възраст 0–4 години посещават детска градина или ясла, в сравнение с 46.0% от техните връстници от български етнос. Сред децата на възраст 3–6 години, 58.3% от ромите са записани в предучилищно образование и грижи, което е значително под нивата при българите (83.0%) и турците (77.0%). Различията в посещаемостта се запазват и през етапите на задължителното образование: докато 96.6% от българските и турските деца на възраст 7–15 години посещават училище, делът при ромите е 86.2%. Образователните неравенства се задълбочават през юношеството, като ранното напускане на училище представлява критично предизвикателство – само 28.0% от ромите на възраст 20–24 години са завършили поне средно образование, с подчертана разлика между половете в ущърб на жените. Данните допълнително подчертават дълбоко вкорененатa образователна сегрегация: 63.5% от ромските деца на възраст 6–14 години учат в училища или детски градини, където всички или повечето от техните връстници са роми. Тези модели подчертават постоянните структурни бариери пред образователното включване и равенство.*

И. Томова, & Стойчев, Л. (2022). Глава 2. Заетост. В И. Томова, & Стойчев, Л., Тематичен доклад за положението на ромите: Основни показатели за социално приобщаване и основни права в България (с. 29–36). НСИ. ISBN: 978-619-155-031-9 https://doi.org/10.5281/zenodo.10037161

***Абстракт:*** *Тази част от изследването анализира разпространението и детерминантите на заетостта и статуса на лицата, които не са в образование, заетост или обучение (NEET) сред младите хора в България, с фокус върху етническите различия. Данните разкриват рязко разслоение на пазара на труда и в образователните резултати: 53.6% от ромите на възраст 15–29 години са NEET, което е значително по-висок процент от този на етническите българи (11.7%) и етническите турци (22.5%). Анализът идентифицира ясно изразена разлика между половете в рамките на ромската общност, като процентът на NEET сред младите ромски жени е 69.8%, в сравнение с 39.5% при младите ромски мъже. Освен това, безработицата в семейството се оказва ключов фактор за определяне на статуса NEET. Резултатите показват, че 80.9% от младите роми от семейства с най-висока интензивност на безработица са NEET, в сравнение с 56.7% от техните връстници от български етнос. Въпреки относително ниската национална безработица и недостига на работна сила в последните години, включително на нискоквалифицирана, мнозинството от ромите на възраст 20–64 години (52.8%) са безработни или са напуснали пазара на труда, процент, който далеч надхвърля този на етническите българи (19.8%) и етническите турци (34.9%). Резултатите подчертават наличието на постоянни структурни бариери и дълбоки неравенства в достъпа до заетост и образование.*

И. Томова, & Стойчев, Л. (2022). Глава 3. Бедност и социално изключване. В И. Томова, & Стойчев, Л., Тематичен доклад за положението на ромите: Основни показатели за социално приобщаване и основни права в България (стр. 37–43). НСИ. ISBN: 978-619-155-031-9 https://doi.org/10.5281/zenodo.10037161

***Абстракт:*** *Тази част от изследването документира дълбочината и устойчивостта на бедността сред ромските общности в България, със специален акцент върху благосъстоянието на децата. Резултатите показват, че 71.1% от ромите живеят в риск от бедност, в сравнение с 35.2% от етническите турци и едва 16.5% от етническите българи. Тежката бедност е очевидна и в непаричните показатели: 24.1% от ромите живеят в домакинства, където поне един член е лягал гладен през последния месец поради липса на средства. Тежестта на бедността се стоварва непропорционално върху децата, като 77.2% от ромите под 18 години са класифицирани като изложени на риск от бедност, в сравнение с 30.0% от турските и 13.3% от българските деца. Близо едно от всеки три ромски деца (29.9%) живее в домакинства, които изпитват глад. Такива екстремни условия подкопават когнитивното развитие, възпрепятстват достъпа до качествено образование и насърчават чувство на безпомощност и безнадеждност, засилвайки междупоколенческите цикли на бедност.*

10.4 И. Томова, & Стойчев, Л. (2022). Глава 4. Здраве. В И. Томова, & Стойчев, Л., Тематичен доклад за положението на ромите: Основни показатели за социално приобщаване и основни права в България (стр. 44–58). НСИ. ISBN: 978-619-155-031-9 https://doi.org/10.5281/zenodo.10037161

***Абстракт:*** *Текстът изследва етническите различия в здравния статус и достъпа до здравеопазване в България, с особен фокус върху ромското население. Парадоксално, ромите на 16 и повече години съобщават за най-ниска честота на дългосрочни ограничения в ежедневните дейности поради здравословни проблеми, въпреки че имат по-високи нива на преждевременна смъртност. Това разминаване се обяснява до голяма степен с демографската структура: по-късата продължителност на живота сред ромите води до по-малък брой лица, които доживяват до по-висока възраст, когато хроничните здравословни ограничения са най-често срещани. Ромските деца, обаче, са изправени пред значително по-високи здравни рискове от техните връстници от български и турски произход. Оценките на родителите за здравето на техните деца са по-малко положителни, което отразява неблагоприятните условия на живот и по-ниското ваксинационно покритие – 8.5% от ромските деца са неваксинирани, в сравнение с 2.3% на национално ниво. Достъпът до здравеопазване е допълнително ограничен от пропуски в здравноосигурителното покритие: само 62.2% от ромите като цяло са осигурени, а едва 39.3% от възрастните в трудоспособна възраст (18–65 години) имат осигуровка, в сравнение с 84.5% от българите и 67.4% от турците. Неформалната заетост допринася значително за това неравенство. Използването на специализирани медицински услуги също е по-ниско сред ромите (13.6%), отколкото сред българите (27.6%) или турците (23.2%). Отвъд структурните бариери, предразсъдъците и дискриминацията засилват изключването, като 10.6% от ромите съобщават за дискриминационно отношение в здравеопазването, шест пъти повече от процента, наблюдаван сред българите. Тези констатации подчертават взаимодействието на структурното неравенство и социалната стигма при формирането на здравни неравенства.*

И. Томова, & Стойчев, Л. (2022). Глава 5. Жилища. В И. Томова, & Стойчев, Л., Тематичен доклад за положението на ромите: Основни показатели за социално приобщаване и основни права в България (стр. 59–66). НСИ. ISBN: 978-619-155-031-9 https://doi.org/10.5281/zenodo.10037161

***Абстракт:*** *Текстът представя жилищната бедност и сегрегация сред ромите в България, като сравнява техния опит с този на другите етнически групи. Резултатите разкриват съществени различия: 65.8% от ромите живеят в некачествени жилища — определени като твърде тъмни, с течащи покриви, влажни стени или подове, или без баня/душ или вътрешна тоалетна — в сравнение с 11.7% от българите и 29.6% от турците. Почти половината от ромските домакинства (46.1%) нямат основни удобства като течаща вода, баня/душ или вътрешна тоалетна, ситуация, която засяга само 3.7% от българите и 12.5% от турците. Проблемите с околната среда също засягат непропорционално ромите, като 49% съобщават за проблеми като замърсяване, прах или неприятни миризми в жилищните си райони. Принудителното изселване е друг аспект на жилищната несигурност, като 2.7% от ромите съобщават за такова. Данните за ромските квартали, макар и фрагментирани, показват, че поне 4.2% от населението на България живее в маргинализирани условия. Сред жителите на тези райони 54.6% се самоопределят като роми, 36.2% като българи и 7.9% като турци. Тези констатации подчертават структурните неравенства, които определят качеството на жилищата и околната среда в България.*

И. Томова, & Стойчев, Л. (2022). Глава 6. Дискриминация. В И. Томова, & Стойчев, Л., Тематичен доклад за положението на ромите: Основни показатели за социално приобщаване и основни права в България (стр. 67–78). НСИ. ISBN: 978-619-155-031-9 https://doi.org/10.5281/zenodo.10037161

***Абстракт:*** *Текстът изследва обхвата и проявите на дискриминация срещу ромите в България, подчертавайки нейната роля за увековечаване на порочния кръг на неравенство, бедност и маргинализация. Резултатите показват, че 17.9% от ромите са съобщили, че са преживели дискриминация по някакъв признак през предходните 12 месеца, като 16.5% са посочили етническия произход, цвета на кожата или религиозните убеждения като основание. Дискриминацията е най-остра на пазара на труда: 22.9% от ромите са се чувствали дискриминирани, когато са търсили работа, докато 11% съобщават за подобни преживявания на работното място. Изключването се простира и до други ключови области на социалния живот, като всеки десети ром се сблъсква с дискриминация при взаимодействие с училищните власти или при достъп до здравеопазване. Мащабът на проблема вероятно е по-голям, тъй като познаването на правната защита остава ограничено: едва 33% от ромите знаят, че има закони, забраняващи дискриминацията въз основа на етнически произход, религия или цвят на кожата. Тези констатации подчертават както устойчивостта на системните бариери, така и спешната нужда от по-строго прилагане на антидискриминационното законодателство, съчетано с целенасочени мерки за повишаване на осведомеността за укрепване на правата на ромите и тяхното социално включване.*

И. Томова, & Стойчев, Л. (2022). Глава 7. Пространствени измерения на депривация. Ромските махали. В И. Томова, & Стойчев, Л., Тематичен доклад за положението на ромите: Основни показатели за социално приобщаване и основни права в България (стр. 79–94). НСИ. ISBN: 978-619-155-031-9 https://doi.org/10.5281/zenodo.10037161

***Абстракт:*** *Текстът изследва демографския състав, условията на живот и социалната динамика на маргинализираните населени места в България, често наричани "цигански квартали". Резултатите показват, че поне 4.2% от населението на България живее в такива райони. Докато мнозинството от жителите се самоопределят като роми (54.6%), значителен дял се идентифицират като етнически българи (36.2%) или етнически турци (7.9%), което подчертава сложния етнически състав на тези населени места. Условията на живот в тези квартали са значително по-лоши от тези извън тях, въпреки че бедността не е разпределена равномерно: жителите от ромски произход са изправени пред най-сериозните лишения в сравнение с техните български и турски съседи. Отвъд материалната бедност, стигмата играе критична роля. Най-голямото разделение по отношение на дискриминацията се наблюдава между тези, които живеят "вътре" и "извън" такива квартали. Тази "стигма на ромския квартал" засилва съществуващите предразсъдъци и антициганизма, засилвайки социалното изключване на ромските общности.*

Стойчев , Л. (2011). Непълнолетните извършители на престъпления. В П. Найденова (Ред.), Населението на България в началото на XXI век: състояние и тенденции (стр. 157–184). Акад. изд. “Проф. Марин Дринов.” ISBN: 978-954-322-445-6

***Абстракт:*** *Текстът анализира престъпността сред непълнолетните в България, като се фокусира върху правонарушители на възраст 14–17 години за период от 17 години. Използвайки данни от Националния статистически институт, изследването прилага подходи от социологията на престъпността и криминологията, за да изгради общ профил на непълнолетните правонарушители и да проследи промените в тяхната структура и динамика. Използван е статистически анализ, базиран на корелации, за да се предложи периодизация на българския постсоциалистически преход, като са показва, че факторите, определящи престъпната дейност, се различават в подпериодите при непълнолетните и пълнолетните правонарушители. Представени са няколко хипотези за обяснение на наблюдаваните промени в осъдената престъпност, като е подчертано сложното взаимодействие на демографски и социални фактори. Също така са изследвани осъдените непълнолетни правонарушители по характеристики като пол, възраст, образование, етническа принадлежност, семеен произход и вид на престъплението. Чрез поставяне на тези констатации в контекста на по-широките процеси на социална промяна, изследването допринася за разбирането на това как структурните трансформации в българското общество формират моделите на престъпността сред непълнолетните.*